

אלה הדברים

משה רבינו מדבר אל כל עם ישראל דברי מוסר ומוכיח אותם ברמז, ע"י הזכרת שמות כל המקומות שבהם היו מכשולות וכפי שרש"י מסביר, 'לפיכך סתם הדברים והזכירן ברמז מפני כבודן של ישראל'.

שלמה המלך אומר במשלי 'אל תוכח לך פן ישנאך, הוכח לחכם ויאהבך' הרי שהחכמים שבעם יאהבו את משה ואת מוסריו, אך איך מוכיח משה את כולם, כולל הליצים שבעם וגורם להם שנאה ח"ו?

ואפשר, שכל אחת מהמילים שנרמזו כאן, יש בה גם אופן להבינה לצד הטוב, החכמים הבינו את דברי המוסר ע"פ המראי מקומות שבהם חנו כשהיו המכשולות והנבערים ניתן להם האפשרות לשמוע ולהבין דברים ערבים ודברי חיזוק על זכות עסק התורה באותם מילים, כדלהלן:

במדבר - התורה נקנית במי שמשים עצמו כמדבר.
בערבה - תורה ערבה ללומדיה וישראל ערבים זה לזה.
מול סוף - התורה היא חיים, מול ונגד הסוף, המיתה.
בין פארן - תפארת היא לעושיה.
ובין תפל - קושרת אותו לבוראו, (לשון תפילין).
ולבן - מלבינה עוונותיהם של לומדיה ועוסקיה.
וחצרות - מגינה על האדם כחצירו, חצרות ה'.
ודי זהב - מעטרתו בזהב גם בגשמיות וגם ברוחניות.

איכה אשא לבדי

איתא במדרשי חז"ל כי חורבן בית המקדש היה עקב שנאת חנם, שהיה מריבות בין בני ישראל.

זה נרמז בפסוק התוכחה שמשה רבינו אומר לבני ישראל, 'איכה אשא לבדי', היינו, הקינה של מגילת איכה ישבה בדד - לבדי, הכל בגלל 'טרכחם משאכם וריבכם', שהטרחתם את הדיינים במשאכם וריבכם זה עם זה וכן הטרחתם את הקב"ה להחריב ביתו והיכלו. מפרי ידידי ר' יוסף משה פריינד הי"ו.

כי ה' אלקיך ברכך

פירש"י: לפיכך לא תכפרו את טובתו, להראות כאלו אתם עניים, אלא הראו עצמכם עשירים.

ולכאורה כוונת דברי רש"י לא קאי על גשמיות, שהרי אין שום ענין להראות העשירות לכל ולגרום לאנשים לקנא ולעשות עין הרע, והלא אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין.

אלא ודאי הכוונה לענייני מצוה, שלא לחסוך בנתינה, אלא להעניק צדקה כמו עשיר, בשפע ללא צמצום ודקדוקי עניות.

זה נרמז במילה 'כ"י', שמרמז על מעשר וחומש, י' היינו עשירית מהרווחים, כ' מרמז על עשרים אחוז מן הרווחים לחלק לצדקה.

זה גם נרמז בטעם תלישא שעל המילה 'כי', שצורתו כגלגל, שהרי 'אין אדם מעני מן הצדקה' והשפע ישוב אליו בזכות הצדקה כמו שדרשו על 'ונתנו' שנקרא משני צדדיו, שכמה שנותן מקבל בחזרה מהקב"ה.

ונפן ונעל

פירש"י 'כל צד צפון הוא עליה'. (היינו, דרום הוא בעמק ולכן הוא מקום חם, צפון הוא למעלה לכן הוא מקום שהקור שולט בו יותר).

יש כאן רמז להא דאמרו חז"ל 'כל פינות שאתה פונה לא יהיו אלא דרך ימין', כי ימין הוא גבוה ומורם, ככתוב 'ימין ה' רוממה'.

לפי המפה של המקומות שבאו משם, משמע שבאו מצד מזרח ופנו לצד ימין לעלות לצד צפון.

וזהו ונפן ונעל, ונפן נוטריקון פונה ימין, וממילא ונעל עליה צפונה מקום גבוה.

ונפן ונעל דרך הבשן

פירש"י 'כל צד צפון הוא עליה'.

צפון מרמז על עשירות, שהרי שולחן בצפון, וכמו שאמרו חז"ל 'הרוצה שיעשיר יצפין'.

וזה נרמז כאן, 'ונפן ונעל דרך הבשן', שהוא בצד צפון, שכאשר הקב"ה מפנה את האדם לצד עשירות ושפע כלכלי, זה למטרה של להיטיב עמו ולהעלותו לגדולה ושיהיה בבחינת 'ימין ה' רוממה ימין ה' עושה חיל'.

דרך הבשן

כותב בעל הטורים בשן מלשון 'שן', שעוג מלך הבשן נשתרבבו שיניו על ההר שביקש להשליך על ישראל, כדאיתא בגמ' ברכות תחילת פרק הרואה.

אכן, לשון הגמרא 'נשתרבבו שיניו להאי גיסא ולהאי גיסא', משמע שהיו ב' שיניים או ב' טורים של שיניים, אחד לצד זה ואחד לצד השני וכך הוא נתקע שם ומשה רבינו הרגו.

לפי זה נחזק את הר"ת שהבאנו מבעל הטורים שהמילה 'בשן' היינו 'ב-שן' ב' שיניים או ב' טורי שיניים שנשתרבבו לב' הצדדים.

בתשעה לחודש בערב

בתורה מוזכר רק צום אחד והוא צום יום הכיפורים, שצמים בו כ"ד שעות מעת לעת והלשון שהוא מוזכר בתורה הוא: 'בתשעה לחודש בערב'.

יבקש את נרדף' ואז יושלם שמו הוי"ה יתברך על כל ד' אותיותיו.

זה נרמז במילים: 'כל רודפיה השיגוה בין המצרים', המילים 'רודפיה השיגוה' מסתיימים בד' האותיות של שם הוי"ה, פירוש הדבר: האותיות י-ה יושלמו בשמו, כשהישועה תשיגנו ואז יתווספו גם האותיות וה.

אין מכבסין בתשעת הימים

בספר 'שפתי כהן' עה"ת, מביא דברי המדרש, כי בכל השנים שהיו ענני הכבוד מלוין את בני ישראל במדבר, לא היו צריכים בני ישראל לכבס את בגדיהם, מפני שהענן היה מכבס אותם ומכיון שענני הכבוד היה בזכות אהרן הכהן, והם כיבסו בגדי בני ישראל, לכן זכה אהרן הכהן לבגדי כהונה.

והסברתי בדבריו, כי יש קשר מענין זה מדוע הם נקראו 'ענני הכבוד', שהם כיבסו את הבגדים, ובגמ' מסופר שר' יוחנן קרא לבגדיו 'מכבדותי' שהבגדים מכבדים את האדם הלו בשם, ומכיון שהעננים טיפלו בבגדים שהם 'כבוד' לכן נקראו 'ענני הכבוד'.

הוסיף שכני וידידי הר"ר חיים משה העסקל שליט"א כי מכיון שענני הכבוד פסקו עם פטירת אהרן ביום א' אב וממילא גם כיבוס הבגדים פסק ביום א' אב, לכן, זכר לכן מפסיקין לכבס מיום זה עד ט' באב.

משנכנס אב ממעטין בשמחה

יש רמז במילה אב, שזה גימטריא ג', דהיינו, החיוב למעט בשמחה זה רק עד תשעה באב, שזה סיום ג' השבועות של ימי בין המצרים.

כמו"כ, ירומז בזה, שמאחר תשעה באב ישאר בחודש אב ג' שבועות של שמחה שזה כעשרים יום, בערך ג' שבועות.

כמו כן ירומז, שהרי כל השנה יש להיות תמיד בשמחה, אולם החל מחודש אב, שהוא ר"ת אלול בא, מתחילים כבר לחוש את התקרבות ימי הדין, שאז יש לאזן את ה'וגילו ברעדה' וקצת מתחזק חלק החרדה ליום הדין, וזה הכוונה משנכנס אב ממעטין בשמחה, שמשלבים אל חלק החרדת ימי התשובה והדין.

עוד ירומז, כי בחודש השלישי מתחילת אב, מגיע שבת שובה שבו קוראים ואומרים 'קחו עמכם דברים ושובו אל ה'', והכוונה בקחו עמכם דברים, היינו פרשת דברים שקוראים בתחילת חודש אב, שבו משה רבינו עומד ומייסר את ישראל שישובו אל השי"ת. נתחדש יחד עם ידידי ר' יוסף משה פריינד הי"ו.

כבר הקשו בגמ' ברכות ח: מדוע הוא שונה משאר כל המועדים שכתוב בתורה יום המועד בעצמו כשהכוונה לכל היממה, לעומת צום יום הכיפורים, שנכתב היום שקודם לו, דהיינו 'תשעה לחודש בערב'.

ובגמ' דרשו מלשון זה, 'שכל האוכל תשיעי, כאילו התענה תשיעי ועשירי', היינו, שיש מצוה לאכול בערב יום כיפור, כדי שיהיה כח לצום ביום המחרת.

נראה שיש בלשון זה רמז על תקנת חכמים של צום נוסף של יממה שלימה, דהיינו, צום תשעה באב, שבאותו יום לקראת ערב הציתו האש בבית המקדש, וזה נרמז בלשון 'בתשעה לחודש בערב'.

וכשם שיש מצוה לאכול בערב יום הכיפורים, כך יש מצוה לאכול בערב תשעה באב את סעודה המפסקת, רמז לכן, שדרשה זו נכתבה בגמ' ברכות בדף ח ע"ב, מרמז על ח' לחודש לקראת ערב שמצוה לאכול בה את הסעודה המפסקת.

תשבתו שבתכם

יש להוסיף לאמור לעיל, כי לא רק זמן שריפת בית המקדש נרמז כאן, אלא גם ענין הגאולה.

דאיתא במדרש איכה רבה א' (מתורגם מארמית ללשה"ק) מעשה ביהודי אחד שחרש בשדה וגעתה פרתו, עבר שם ערבי אחד ושמע קולה. אמר לו: יהודי, התר שורך ומחרשתך, שהרי נחרב בית המקדש. געתה פעם שניה אמר לו: יהודי, תחגור פרתך ומחרשתך, שהרי נולד מלך המשיח. אמר לו מה שמו? אמר לו: מנחם שמו.

הרי שמשח נולד בתשעה באב לקראת ערב, זה נרמז במילים 'בתשעה לחודש בערב תשבתו שבתכם' שבאותו יום בערב נולד הגואל של היום הגדול שכולו שבת, לעתיד לבוא, ככתוב 'והיה לעת ערב יהיה אור'.

כל רודפיה השיגוה

ידוע מספה"ק כי בימים אלו קל יותר להשיג קירבה לשכינה הקדושה, כמו אבל היושב באבלו והדלת פתוחה וכל אחד יכול להיכנס לנחמו.

הנביא אומר: נרדפה לדעת את ה', וכיום שאנו שרויים בגלות יחד עם השכינה הקד', ושמו של הקב"ה י-ה, אינו שלם לעת עתה, אך זה הזמן שעלינו לרדוף אחריו ולבקש ולהתחנן שיצא עמנו מהגלות ושמו יושלם להיות הוי"ה בשלימות.

כמו"כ, ככל שאנו עם ה' נרדפים יותר על ידי אויבנו, הקב"ה מקרבנו יותר ויגאלנו בקרוב, ככתוב 'והאלקים

הגליון לעילוי נשמת

דודנו הגאון הגדול רבי יוסף חיים ב"ר בן ציון הלוי דינקלס זצוק"ל, מח"ס 'דעת יוסף' 'אמונת יוסף' ועוד.

נלב"ע ז' אב תשל"ו, ת.נ.צ.ב.ה.

המעוניין לקבל הגליון לאימייל, או להאיר ולהעיר, נא לפנות לכתובת דלקמן: maadoney@gmail.com